

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>01 Освіта/Педагогіка</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	Назва спеціальності <u>014 Середня освіта (Мова і література українська)</u> (шифр і назва)		
Змістових модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): _____	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 90		2-й	2-й
		Семестр	
		3/4 сем.	3/4 сем.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2,3	Ступінь вищої освіти: <u>бакалавр</u>	Лекції	
		24 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
42 год.	78 год.		
Вид контролю: екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 0,8/1, для заочної форми навчання – 0,15/1

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу:

Вивчення дисципліни «Філософія» спрямоване на сучасну концепцію філософської освіти студентів вищих навчальних закладів України, основою якої є ґрунтовна історико-філософська підготовка у поєднанні з орієнтацією на світоглядно-філософські проблеми сьогодення. Метою курсу є ознайомлення з філософією як теоретичною основою духовної культури.

Завдання курсу:

Теоретичні:

Виклад історії світової філософської думки спрямований на розуміння логіки виникнення найбільш відомих філософських вчень, їх функціонування в суспільній свідомості, на осмислення характеру та етапів становлення сучасних некласичних філософських систем, їх ґрунтування на досягненнях природничих та гуманітарних наук. Завданням курсу є розгляд таких проблем як філософське розуміння світу, суспільства та людини, що становлять основу теоретичної підготовки майбутніх фахівців. Програма включає і важливі питання етики, естетики та релігієзнавства, спрямовує студентів на вивчення сучасної духовної культури в світі в цілому і в Україні зокрема.

Практичні:

Формування та розвиток логічного та критичного мислення, формування теоретичного рівня світогляду.

Запропонована побудова викладу матеріалу сприятиме засвоєнню студентами філософії як цілісної системи людських знань, осмисленню проблем, що породжені сучасною суспільною практикою.

Зміст дисципліни «Філософія» спрямований на формування **компетентностей**, які узгоджуються із загальною та професійною підготовкою бакалаврів:

Загальні компетентності:

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Програмні результати навчання:

- навчається впродовж життя і вдосконалює з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію;
- аналізує соціально й особистісно значущі світоглядні проблеми, приймає рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс філософії органічно пов'язаний як з дисциплінами природничого спрямування, так і з різноманітними галузями соціально-гуманітарного знання, що складають зміст навчального процесу всіх напрямів підготовки ХДУ. Світоглядна підготовка для засвоєння філософських знань здійснюється за допомогою дисциплін «Історія України» та «Історія української культури». Філософське знання в подальшому виконую методологічну роль та водночас конкретизується в курсах «Соціологія» і «Політологія», служить фундаментом для розуміння спеціалізованого курсу для магістрантів «Філософія та методологія науки».

3. Програма навчальної дисципліни «Філософія»

I. ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФІЇ. СВІТОВИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ПРОЦЕС

1. Предмет філософії

Історичні типи світогляду (міфологія, релігія). Філософія як світогляд. Філософія і наука. Основні теми філософствування. Основні розділи і напрями філософії. Функції філософії.

2. Філософія Стародавнього Сходу

Давньоіндійська філософія. Упанішади. Ортодоксальні школи: веданта, міманса, санкх'я, вайшешика, йога, ньяя. Неортодоксальні школи: джайнізм, буддизм, чарвака. Давньокитайська філософія: конфуціанство, даосизм, моїзм, легізм. Внесок давньоіндійської та давньокитайської філософії у формування європейської філософської свідомості.

3. Філософія Стародавньої Греції

Рання давньогрецька філософія. Мілетська школа. Геракліт Ефеський. Піфагор та піфагорійці. Елейська школа. Емпедокл. Анаксагор. давньогрецькі атомісти: Левкіпп, Демокріт. Давньогрецька філософія класичного періоду: софісти, Сократ, сократичні школи. Платон. Арістотель.

Філософія елліністичного періоду: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм, неоплатонізм.

4. Філософія доби Середньовіччя та Відродження

Західна і східна апологетика. Ідея Бога. Есхатологія. Патристика. Августин. Схоластика. Номіналізм та реалізм. Тома Аквінський. Значення номіналізму для розвитку європейської науки.

Філософська думка доби Відродження. Гуманістичні ідеї. Натурфілософія. М. Кузанський, Дж. Бруно. Соціально-філософські погляди. Н. Макіавеллі.

5. Філософія Нового часу

Передумови формування філософії Нового часу. Проблема методу. Емпіризм та раціоналізм. Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Спіноза, Дж. Локк, Г. Ляйбніц, Д. Г'юм, Дж. Берклі. Механістичний характер філософії Нового часу.

Філософська думка доби Просвітництва. Людина, суспільство, мораль (Ж. Ж. Руссо, Д. Дідро, Вольтер, Ш. Л. Монтеск'є).

6. Класична німецька філософія

І. Кант – родоначальник класичної німецької філософії (гносеологія, етика). Філософія Г. В. Ф. Гегеля (діалектика, абсолютний ідеалізм). Філософія І. Г. Фіхте (проблема людського «Я»). Філософія Ф. В. Й. Шеллінга. Антропологічний матеріалізм Л. Феєрбаха. Значення класичної німецької філософії для розвитку європейської філософської свідомості.

7. Некласична філософія XIX століття

Розвиток ірраціоналізму. А. Шопенгауер. Ф. Ніцше. А. Бергсон. Зародження філософії екзистенціалізму (С. К'єркегор).

8. Сучасна світова філософська думка.

Позитивізм, емпіріокритицизм, неопозитивізм, постпозитивізм. Екзистенціалізм (німецький, французький, російський). Релігійна філософія: неотомізм, християнський еволюціонізм (Тейяр де Шарден), персоналізм, протестантська філософія. Психологія. Психоаналіз. Неофрейдизм. Філософська антропологія (М. Шелер). Феноменологія (Е. Гуссерль). Герменевтика. Структуралізм. Неокантіанство. Філософія постмодерну (Ж. Дерріда).

9. Українська філософія

Джерела української філософської думки. Філософська думка Києво-Руської держави. Формування неоплатонізму (XIV – XVI ст.). Агіографія, ісихазм, ареопагітизм. Братські школи. Острозький культурно-освітній центр. Українські полемісти. Філософія професорів Києво-Могилянської академії. Ф. Прокопович. Г. Сковорода – основоположник української класичної філософії. Академічна філософія XIX ст. П. Юркевич. Філософія української діаспори (Д. Чижевський, В. Липинський). Українська філософія XX ст. Відродження 60-х років. П. Копнін, В. Шинкарук, М. Попович, С. Кримський.

II. ОСНОВНІ РОЗДІЛИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

1. Філософська онтологія

Основні онтологічні категорії: існування, буття, світ, субстанція. Основні форми буття. Людське буття. Світ «повсякденності» як світ людського існування. Матерія як філософська категорія. Сучасні філософські та наукові підходи до матерії.

Матерія і рух. Рух і спокій. Рух і розвиток. Форми руху матерії. Принципи класифікації форм руху матерії. Простір і час як форми буття. Поняття соціального простору і часу.

2. Феноменологія

Природничі засади свідомості. Соціальні аспекти свідомості. Функції свідомості. Структура свідомості. Самосвідомість та її функції.

Проблема ідеального. Мислення і мова. Суспільна свідомість та її форми.

3. Гносеологія. Епістемологія

Проблема пізнання в історії філософії. Пізнання і практика. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Чуттєвий і раціональний рівні пізнання. Емпіричний і раціональний рівні наукового пізнання. Логіка наукового пізнання. Етапи наукового пізнання (факт, проблема, наукова ідея, гіпотеза, теорія). Методи наукового пізнання. Теорія істини. Критерії істини. Істина абсолютна та відносна. Конкретність істини. Істина об'єктивна та суб'єктивна.

4. Логіка. Предмет логіки

Поняття. Судження. Умовивід. Закони логіки. Гіпотеза. Доведення спростування. Класична логіка. Некласична логіка. Сучасна логіка.

5. Філософська антропологія

Проблема людини в історії філософії. Філософські аспекти антропосоціогенезу. Людина як космічна істота. Біологічне та соціальне в людині.

Критика біологізаторських та соціологізаторських підходів до людини.

Сенс життя. Проблема життя, смерті та безсмертя.

Філософія особистості. Свобода особистості.

6. Соціальна філософія.

Основні підходи до розуміння суспільства в історії філософії. Сучасні філософські концепції суспільства. Суспільство як система, що сама розвивається. Основні сфери життєдіяльності суспільства. Матеріальне виробництво. Соціальна структура. Поняття соціальної групи. Суспільство як система соціальних відносин. Історичні типи спільності людей.

7. Філософія культури та науки

Поняття «культура» в історії філософії. Діяльнісний підхід до культури. Проблема культурного прогресу.

Поняття «цивілізація». Поняття традиційного і техногенного суспільства. Основні цінності традиційного та техногенного суспільства.

Культура і цивілізація сучасного світу. Перспективи цивілізаційного розвитку. Специфіка науки. Етика науки.

8. Аксиологія

Цінності як визначальні характеристики людського буття. Основні сучасні аксіологічні теорії. Структура цінностей. Базові цінності. Ціннісні

орієнтації. Проблема ідеалу. Глобальні проблеми людства. Стратегія майбутнього.

III. ЕТИКА, ЕСТЕТИКА, РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

1. Етика

Предмет етики. Сутність, структура і функції моралі. Основні етапи розвитку етичної думки. Основні категорії етики: добро, зло, сенс життя, щастя, совість, сором. Шлюб і сім'я.

2. Естетика

Предмет естетики. Основні етапи розвитку естетичної думки. Естетична свідомість та естетична діяльність. Категорії естетики. Мистецтво як специфічна форма відображення світу.

3. Релігієзнавство

Релігієзнавство як сфера гуманітарного знання. Сутність релігії. Філософські концепції природи релігії. Структура релігії. Суспільні функції релігії. Класифікація релігій. Історична генеза релігії. Світові релігії. Релігії в Україні.

**4. Структура навчальної дисциплін «Філософія»
Розподіл навчального часу**

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовний модуль 1. Змістовий модуль 1. Предмет філософії. Історія світової філософії												
Тема 1. Предмет філософії	4	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-	-
Тема 2. Філософські школи Стародавньої Індії	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 3. Філософія Стародавнього Китаю	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 4. Філософія Стародавньої Греції	4	2	2	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Тема 5. Філософія Стародавнього Риму	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 6. Філософія Середньовіччя та доби Відродження	4	2	2	-	-	-	4	-	-	-	-	4
Тема 7. Філософія Нового часу	2	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Тема 8. Західноєвропейська філософія доби Просвітництва	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2
Тема 9. Філософська думка Києво-Руської держави	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 10. Гуманістичні та реформаційні ідеї в філософській думці України (к. XV – XVII ст.)	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2
Тема 11. Класична німецька філософія	4	2	2	-	-	-	4	-	-	-	-	4
Тема 12. Філософія марксизму	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 13. Ірраціоналізм	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Тема 14. Позитивізм та його історичні форми	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Тема 15. Сучасна	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1

релігійна філософія. Екзистенціалізм.												
Тема 16. Інтуїтивізм А. Бергсона	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 17. Феноменологія Е. Гуссерля	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 18. Герменевтика	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 19. Російська релігійна філософія II пол. XIX ст. В. Соловйов	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 20. Російська релігійна філософія I пол. XX ст. М. Бердяєв, П. Флоренський	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 21. Філософські аспекти психоаналізу	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2
Тема 22. Неофрейдизм	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2
Тема 23. Філософія Г.Сковороди та П.Юркевича	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2
Разом за змістовим модулем1	44	12	12			20	44	2	-	-	-	42
Змістовний модуль 2.												
Основні розділи та проблеми сучасної філософії												
Тема 1. Філософська онтологія та феноменологія	2	2	-	-	-	-	4	2	2	-	-	-
Тема 2. Проблема буття в історії філософії	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 3. Проблема буття в філософії XX ст.	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 4. Сучасні наукові підходи до матерії та її будови	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 5. Основні онтологічні категорії	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Тема 6. Суспільна свідомість та її форми	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 7. Теорія	4	2	2	-	-	-	4	2	2	-	-	

пізнання												
Тема 8.Предмет логіки	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Тема 9. Філософська антропологія	4	2	-	-	-	2	1	-	-	-	-	1
Тема 10. Свобода особистості	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 11. Соціальна філософія	2	2	-	-	-	-	2	2	-			
Тема 12. Політична організація суспільства	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 13. Культура та цивілізація	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 14. Цінності. Структура цінностей.	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 15. Аксиологічні ідеї в історії філософії	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 16. Етика як галузь філософського знання	2	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Тема 17. Категорії етики	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Тема 18. Основні етапи розвитку етичної думки	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 19.Поняття совісті і сорому	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 20. Шлюб і сім'я	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 21. Естетика та її категорії	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Тема 22. Основні етапи розвитку естетичної думки	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 23. Естетична діяльність та її форми	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 24. Релігія у філософському вимірі	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 25. Історична генеза релігії	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 22. Світові релігії. Християнство	2	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Тема 26. Буддизм	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
Тема 27. Іслам	1	-	-	-	-	1	1					1
Тема 28. Релігії в Україні	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	2

Тема 29. Філософський зміст поняття «свобода совісті»	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Тема 30. Правове забезпечення свободи, совісті в Україні	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	2
Разом за змістовим модулем 2	46	12	12	-	-	22	46	6	4	-	-	36
Всього за семестр	90	24	24	-	-	42	90	8	4	-	-	78

**5. Змістові модулі навчальної дисципліни «Філософія»
(денна форма навчання)**

Змістовий модуль 1			
Предмет філософії. Історія світової філософії			
Лекційний модуль			
№	Тема	План	год.
1	Предмет філософії	Історичні типи світогляду (міфологія, релігія). Філософія як світогляд. Філософія і наука. Основні теми філософствування. Основні розділи і напрями філософії. Функції філософії.	2
2	Філософія Стародавньої Греції	Передумови формування давньогрецької філософської думки. Рання давньогрецька філософія. Мілетська школа. Геракліт. Елеати. Піфагор. Емпедокл. Анаксагор. Давньогрецькі атомісти (Демокріт, Левкіпп). Філософія класичного періоду (Сократ, Платон, Аристотель). Філософія елліністичного періоду (епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм, неоплатонізм).	2
3	Філософія Середньовіччя та доби Відродження	Основні принципи та ідеї середньовічної філософії (геоцентризм, монотеїзм, креаціонізм, провіденціалізм, есхатологія, символізм, теодицея). Основні етапи розвитку середньовічної філософії (апологетика, патристика, схоластика). Вчення Августина. Номіналізм та реалізм. Вчення Томи Аквінського. Ренесансний гуманізм, натурфілософія та соціально-політичні ідеї.	2
4	Філософія Нового часу	Передумови формування філософії Нового часу. Проблема методу. Емпіризм та раціоналізм. Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Спіноза, Дж. Локк, Г. Ляйбніц, Д. Г'юм, Дж. Берклі. Механістичний характер філософії Нового часу. Людина, суспільство, мораль (Ж. Ж. Руссо, Д. Дідро, Вольтер, Ш.-Л. Монтеск'є).	2
5	Класична німецька філософія	Філософія І. Канта (гносеологія, етика). Філософія Гегеля (діалектика, абсолютний ідеалізм). Філософські погляди Фіхте. Філософія тотожності Шеллінга. Антропологічний матеріалізм Феєрбаха. Вплив класичної німецької філософії на подальший розвиток європейської філософії та духовної культури.	2
6	Позитивізм та його історичні форми	Класичний позитивізм (О. Конт). Емпіриокритицизм (Мах, Авенаріус). Неопозитивізм (М. Шлік, Р. Карнап, Л. Вітгенштейн). Львівсько-Варшавська школа. Постпозитивізм (К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, Ст. Тулмін, П. Фейєрабенд).	2
Семинарський модуль			
1	Предмет філософії	Світогляд. Історичні типи світогляду (міфологія, релігія). Філософія як світогляд.	2

		Філософія і наука. Основні теми філософствування. Основні розділи і напрями філософії. Функції філософії.	
2	Філософія Стародавньої Греції	Рання давньогрецька філософія. Мілетська школа. Геракліт. Елеати. Піфагор. Давньогрецькі атомісти (Демокріт, Левкіпп). Філософія класичного періоду (Сократ, Платон, Аристотель).	2
3	Філософія Середньовіччя та Відродження	Основні принципи та ідеї середньовічної філософії. Основні етапи розвитку середньовічної філософії (апологетика, патристика, схоластика). Основні особливості філософії доби відродження. Натурфілософія відродження. Гуманізм, ренесансний неоплатонізм, утопізм.	2
4	Класична німецька філософія	Філософія І. Канта. Філософія Гегеля. Філософія Фіхте. Філософія Шеллінга. Антропологічний матеріалізм Феєрбаха.	2
5	Ірраціоналізм	Джерела та основні етапи розвитку ірраціоналізму в філософії. Філософія А. Шопенгауера. Філософія Ф. Ніцше. Філософія А. Бергсона.	2
6	Сучасна релігійна філософія. Екзистенціалізм	Філософія неотомізму (Е. Жильсон, Ж. Марітен). Християнський еволюціонізм Т. де Шардена. Філософія протестантизму. Німецький екзистенціалізм (М. Хайдеггер, К. Ясперс). Французський екзистенціалізм (Ж.-П. Сартр, А. Камю, Г. Марсель)	2
Модуль самостійної роботи			
1	Філософські школи Стародавньої Індії	Упанішади як джерело давньоіндійської ортодоксальної філософії. Веданта. Міманса. Санкх'я. Вайшешика. Йога. Ньяя. Джайнізм. Буддизм. Чарвака	1
2	Філософія Стародавнього Китаю	Основні риси давньокитайської філософії. Конфуціанство. Даосизм. Моїзм. Легізм.	1
3	Філософія Стародавнього Риму	Стоїцизм (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій). Епікуреїзм (Тіт Лукрецій Кар). Скептицизм (Секст Емпірик). Неоплатонізм (Порфірій, Ямвліх, Прокл)	1
4	Західноєвропейська філософія доби Просвітництва	Особливості англійського Просвітництва. Дж. Локк («Два трактати про державне правління»). Ідея існування природних прав людини. Особливості німецького Просвітництва. Х. Вольф, І. Г. Гердер («Ідеї до філософії історії людства»). Проблема суспільного та історичного прогресу.	2
5	Філософська думка Києво-Руської держави	Роль християнства у становленні філософської думки Київської Русі. Поняття філософії у Києво-Руській культурі. Онтологічні та натурфілософські уявлення діячів культури Київської Русі. Гносеологічна проблематика. Розуміння людини. Морально-етичні уявлення.	1
6	Гуманістичні та реформаційні	Передренесанські ідеї. Ідеї неоплатонізму.	2

	ідеї в філософській думці України (к. XV – XVII ст.)	«Ареопагітики» та ісихазм. Гурток українських книжників. Гуманістичні ідеї (Ю. Дрогобич, М. Русин, Ст. Оріховський). Острозький культурно-освітній центр. Полемісти. І. Вишенський. Братські школи.	
7	Філософія марксизму	Переосмислення К. Марксом та Ф. Енгельсом філософської спадщини Гегеля та Феєрбаха (ідеалістичної діалектики та антропологічного матеріалізму). Поєднання діалектики з матеріалізмом. Діалектико-матеріалістичне розуміння суспільства. Діалектика продуктивних сил та виробничих відносин. Базис та надбудова. Поняття суспільно-економічної формації. Економічний детермінізм. Вчення про класи. Соціальна революція. Теорія комунізму. Критика поглядів К. Маркса та Ф. Енгельса.	1
8	Інтуїтивізм А. Бергсона	Вчення про інтенсивність відчуттів. Час. Свобода волі. Пам'ять в її співвідношенні з часом. Творча еволюція. Роль інтуїції в осягненні сущого. Життя як цілісність, що відрізняється від матерії та духу. Життя людської свідомості. Інтуїція як самопізнання життя. Інтелект та інтуїція. Життя як «життєвий порив», як потік творчого формування. Ідея духовної енергії. Душа і тіло. Динамізм картини світу. Елітарна концепція творчості та культури. Вплив інтуїтивізму А. Бергсона на сучасну філософську думку.	1
9	Феноменологія Е. Гуссерля	Критика Е. Гуссерлем психологізму в логіці. Філософія як науковчення. Ідеальне та реальне. Інтерпретація істини. Феноменологічна філософія та метод. Феноменологічна редукція. Специфіка свідомості як об'єкту феноменологічного аналізу. «Потік свідомості» та «феномени». Іntenціональність. Криза європейського суспільства та науки. Поняття «життєвого світу».	1
10	Герменевтика	Ідеї інтерпретації та розуміння. Ф. Шлейєрмахер: герменевтика як мистецтво розуміння чужої індивідуальності – «іншого». В. Дільтей: герменевтика як метод власної історичної інтерпретації. Поняття «життя», культурно-історичні реалії. Задача філософії: розуміння «життя» виходячи з неї самої. Метод «розуміння» і метод пояснення. Х. Гадамер: герменевтика як вчення про буття, онтологія, теорія пізнання.	1
11	Російська релігійна філософія II пол. XIX ст. В. Соловйов	Філософська система В. Соловйова. Бог як єдність сущого. Філософія позитивної всеєдності. Сущє (благо, істина, краса).	1

		Синтез філософського та богословського знання. Сенс світової історії. Моральний сенс особистості. Любов. Соборність.	
12	Російська релігійна філософія I пол. XX ст. М. Бердяєв, П. Флоренський	М. Бердяєв: метафізика, гносеологія, історіософія, антропологія, етика. П. Флоренський: космологія, «конкретна метафізика». Єдина методологія дослідження конкретного матеріалу різних наук та мистецтв. Етика	1
13	Філософські аспекти психоаналізу	«Несвідоме» як центральне поняття психоаналізу. Психоаналітична модель психіки: «Воно» (несвідоме), «Я» (свідомість, «Его»), «Над-Я» («супер –Его», «Цензор»). Культурологічні ідеї З. Фрейда. Вплив психоаналізу на розвиток філософії та культури XX століття	2
14	Неофрейдизм	А. Адлер. Аналіз соціальної діяльності людини та самодіяльного характеру людського існування. К. Г. Юнг. Символічна природа підсвідомого. Вроджені психічні структури («архетипи»). Колективне підсвідоме. Проблема суперечливості людського існування. Е. Фромм: Психоаналіз та його соціальна спрямованість. Психоаналіз як історичний метод. Критика фрейдівського біологізму та панпсихізму. Філософсько-етична проблематика. «Гуманістично-спрямований психоаналіз». Свобода. Мистецтво любові	2
15	Філософія Г.Сковороди та П.Юркевича	Основні онтологічні та гносеологічні ідеї Г. Сковороди. Філософія «щастя» Г. Сковороди. Філософія «серця» П. Юркевича	2

Змістовий модуль 2

Основні розділи та проблеми сучасної філософії

Лекційний модуль

№	Тема	План	год.
1.	Філософська онтологія та феноменологія	Основні онтологічні категорії: існування, буття, світ, субстанція. Основні форми буття. Людське буття. Світ «повсякденності» як світ людського існування. Матерія як філософська категорія. Сучасні філософські та наукові підходи до матерії. Матерія і рух. Рух і спокій. Рух і розвиток. Форми руху матерії. Принципи класифікації форм руху матерії. Простір і час як форми буття. Поняття соціального простору і часу. Природничі засади свідомості. Соціальні аспекти свідомості. Функції свідомості. Структура свідомості. Самосвідомість та її функції. Проблема ідеального. Мислення і мова.	2
2.	Теорія пізнання	Проблема пізнання в історії філософії.	2

		Пізнання і практика. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Чуттєвий і раціональний рівні пізнання. Емпіричний і раціональний рівні наукового пізнання. Етапи наукового пізнання (факт, проблема, наукова ідея, гіпотеза, теорія). Методи наукового пізнання. Теорія істини. Критерії істини. Істина абсолютна та відносна. Конкретність істини. Істина об'єктивна та суб'єктивна.	
3.	Філософська антропологія	Проблема антропосоціогенезу. Людина як космічна істота. Біологічне і соціальне в людині. Проблема особистості. Свобода особистості.	2
4.	Соціальна філософія	Основні підходи до розуміння суспільства в історії філософії. Сучасні філософські концепції суспільства. Суспільство як система, що сама розвивається. Основні сфери життєдіяльності суспільства. Матеріальне виробництво. Соціальна структура. Поняття соціальної групи. Суспільство як система соціальних відносин. Історичні типи спільності людей.	2
5.	Етика як галузь філософського знання	Предмет етики. Взаємозв'язки етики з іншими науками. Методологічні принципи етики. Мораль як форма суспільної та особистісної свідомості. Природа, сутність, особливості та структура моралі. Походження моралі. Функції моралі. Основні етапи історичного розвитку моралі. Проблема прогресу моралі. Сутність основних категорій етики.	2
6.	Світові релігії. Християнство	Історичні передумови виникнення. Раннє християнство. Біблія – священна книга християн. Християнське віровчення та культ. Розколи в християнстві. Православ'я. Католицизм. Протестантизм.	2
Семінарський модуль			
1	Філософська онтологія та феноменологія	Основні онтологічні категорії. Основні форми буття. Людське буття. Матерія як філософська категорія. Рух, простір і час.	2
2	Теорія пізнання	Суб'єкт і об'єкт пізнання. Чуттєвий і раціональний рівні пізнання. Емпіричний і раціональний рівні наукового пізнання. Теорія істини.	2
3	Предмет логіки	Основні закони логіки. Поняття. Класифікація понять. Операції з поняттями. Співвідношення між змістом і обсягом понять. Судження. Умовивід.	2
4	Категорії етики	Мораль як форма суспільної та особистісної свідомості. Добро і зло. Сенс життя. Совість і сором. Щастя.	2
5	Естетика та її категорії	Категорія естетичне. Прекрасне. Піднесене і нице. Трагічне та комічне.	2
6	Релігії в Україні	Православ'я в Україні. Католицька та греко-	2

		католицька традиція в Україні. Протестантизм в Україні. Іслам в Україні. Юдаїзм в Україні. Хасидизм. Новітні релігійні течії та рухи в Україні. Неоязичництво в Україні.	
Модуль самостійної роботи			
1	Проблема буття в історії філософії	Вчення про буття Парменіда, Платона, Аристотеля. Онтологічний доказ буття Бога (філософія Середньовіччя). Новий час: «об'єктивація» поняття буття і розвиток суб'єктивістських концепцій буття. Р. Декарт: буття крізь призму рефлексивного аналізу свідомості, людського існування. Г. Ляйбніц: виведення поняття буття з внутрішнього досвіду людини. Дж. Берклі: «бути – значить бути у сприйнятті»	1
2	Проблема буття в філософії ХХ ст.	Філософські концепції ХХ століття: буття як людське існування. В. Дільтей: дійсне буття – цілісне життя. М. Хайдеггер: проблема буття – проблема людського буття, межових основ людського існування. Жах перед ніщо як вираз загальнолюдського способу буття. М. Бердяєв: одухотворення буття (релігійний екзистенціалізм). Б. Рассел: зняття протиставлення об'єктивного та суб'єктивного існування в понятті «існування взагалі»	1
3	Сучасні наукові підходи до матерії та її будови	Матерія та її властивості. Фундаментальні взаємодії. Теплове випромінювання. Квантові уявлення. Досліди Резерфорда. Теорія Бора. Квантово-механічне обґрунтування Періодичного закону Менделєєва. Основні поняття ядерної фізики. Радіоактивність	1
4	Суспільна свідомість та її форми	Сутність і життєвий смисл суспільної свідомості. Співвідношення між індивідуальною та суспільною свідомістю. Соціальна психологія та ідеологія. Політична свідомість. Правосвідомість. Моральна свідомість. Релігійна свідомість. Естетична свідомість. Наукова свідомість	1
5	Філософська антропологія	Проблема антропосоціогенезу. Біологічне та соціальне в людині. Людина як космічна істота.	2
6	Свобода особистості	Свобода волі особистості. Індивідуальна свобода як фундамент суспільних цінностей (Ж.-П. Сартр). Діалектика свободи та необхідності в суспільному розвитку. Відчуження як соціальний феномен. Перспективи особистості	1
7	Політична організація суспільства	Поняття політичної організації суспільства. Складові частини політичної організації суспільства. Функції політичної організації. Сутність та головні ознаки держави, її регулятивні можливості. Перспективи	1

		держави. Тоталітаризм і права людини. Ідея справедливої Української держави М. Драгоманова	
8	Культура та цивілізація	Поняття «культура» в історії філософії. Діяльнісний підхід до культури. Проблема культурного прогресу. Поняття «цивілізація». Поняття традиційного і техногенного суспільства. Основні цінності традиційного та техногенного суспільства. Культура і цивілізація сучасного світу. Перспективи цивілізаційного розвитку	1
9	Цінності. Структура цінностей.	Природа цінностей. Структура цінностей. Вищі духовні цінності. Потреба в ідеалі. Глобальні проблеми людства	1
10	Аксіологічні ідеї в історії філософії	Проблема цінностей в філософії античності, середньовіччя та Відродження. Цінності в інтерпретаціях філософів XVII – XIX століття. Сучасні аксіологічні теорії	1
11	Основні етапи розвитку етичної думки	Антична та середньовічна етика. Етична думка доби Відродження та Нового часу. Етичні ідеї XIX – XX століть.	1
12	Поняття совісті і сорому	Совість як вияв моральної самосвідомості індивіда. Мислителі минулого про совість. Функції совісті. Поняття сорому.	1
13	Шлюб і сім'я	Історичні етапи розвитку шлюбу і сім'ї. Питання шлюбу і сім'ї в історії етики	1
14	Основні етапи розвитку естетичної думки	Антична та середньовічна естетика. Естетична думка доби Відродження та Нового часу. Естетичні ідеї XIX – XX століть.	1
15	Естетична діяльність та її форми	Основні форми естетичної діяльності. Мистецтво як форма естетичної діяльності	1
16	Релігія у філософському вимірі	Сутність і походження релігії. Релігія як сфера духовної культури. Структура релігії. Роль релігії в житті суспільства	1
17	Історична генеза релігії	Племенні культури (магія, фетишизм, анімізм, тотемізм, землеробські культури, шаманізм). Ранні національні релігії. Пізні національні релігії.	1
18	Буддизм	Зміст віровчення. Основні напрями буддизму (ламаїзм, дзен-буддизм)	1
19	Іслам	Зміст віровчення. Коран – священна книга мусульман. Шаріат	1
20	Філософський зміст поняття «свобода совісті»	Поняття «свобода совісті» як конституційно-правової категорії. Свобода совісті як право на свободу світогляду і віросповідання, свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої. Економіка, політика, демократія як соціальний фундамент свободи совісті.	1
21	Правове забезпечення свободи, совісті в Україні	Особливості закону про свободу совісті та релігійні організації. Законодавчо закріплені умови для здійснення свободи совісті: політико-правові та ідеологічні.	1

(заочна форма навчання)

Лекційний модуль			
№	Тема	План	год.
1	Предмет філософії	Історичні типи світогляду (міфологія, релігія). Філософія як світогляд. Філософія і наука. Основні теми філософствування. Основні розділи і напрями філософії. Функції філософії	2
2	Філософська онтологія та феноменологія	Основні онтологічні категорії: існування, буття, світ, субстанція. Основні форми буття. Людське буття. Світ «повсякденності» як світ людського існування. Матерія як філософська категорія. Сучасні філософські та наукові підходи до матерії. Матерія і рух. Рух і спокій. Рух і розвиток. Форми руху матерії. Принципи класифікації форм руху матерії. Простір і час як форми буття. Поняття соціального простору і часу. Природничі засади свідомості. Соціальні аспекти свідомості. Функції свідомості. Структура свідомості. Самосвідомість та її функції. Проблема ідеального. Мислення і мова	2
3	Теорія пізнання	Проблема пізнання в історії філософії. Пізнання і практика. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Чуттєвий і раціональний рівні пізнання. Емпіричний і раціональний рівні наукового пізнання. Етапи наукового пізнання (факт, проблема, наукова ідея, гіпотеза, теорія). Методи наукового пізнання. Теорія істини. Критерії істини. Істина абсолютна та відносна. Конкретність істини. Істина об'єктивна та суб'єктивна.	2
4	Соціальна філософія	Основні підходи до розуміння суспільства в історії філософії. Сучасні філософські концепції суспільства. Суспільство як система, що сама розвивається. Основні сфери життєдіяльності суспільства. Матеріальне виробництво. Соціальна структура. Поняття соціальної групи. Суспільство як система соціальних відносин. Історичні типи спільності людей	2
Семінарський модуль			
1	Філософська онтологія та феноменологія	Основні онтологічні категорії. Основні форми буття. Людське буття. Матерія як філософська категорія. Рух, простір і час.	2
2	Теорія пізнання	Суб'єкт і об'єкт пізнання. Чуттєвий і раціональний рівні пізнання. Емпіричний і раціональний рівні наукового пізнання. Теорія істини.	2
Модуль самостійної роботи			
1	Філософські школи Стародавньої Індії	Упанішади як джерело давньоіндійської ортодоксальної філософії. Веданта. Міманса.	1

		Санх'я. Вайшешика. Йога. Ньяя. Джайнізм. Буддизм. Чарвака	
2	Філософія Стародавнього Китаю	Основні риси давньокитайської філософії. Конфуціанство. Даосизм. Моїзм. Легізм.	1
3	Філософія Стародавньої Греції	Давньогрецька філософія раннього періоду: космоцентризм, натурфілософія, формування дефініцій, атомістика. Філософія класичного періоду: антропоцентризм (софісти та Сократ), філософія Платона та Аристотеля. Філософія елліністичного періоду: стоїцизм, скептицизм, епікуризм, неоплатонізм.	2
4	Філософія Стародавнього Риму	Стоїцизм (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій). Епікуреїзм (Тит Лукрецій Кар). Скептицизм (Секст Емпірик). Неоплатонізм (Порфірій, Ямвліх, Прокл)	1
5	Філософія Середньовіччя та доби Відродження	Основні принципи Середньовічної філософії (монотеїзм, теоцентризм, креаціонізм, есхатологія, провіденціалізм, теодицея, одкровення і віра, символізм). Номіналізм і реалізм. Основні етапи розвитку середньовічної філософії (патристика та схоластика). Філософія Августина та Томи Аквінського.	4
6	Філософія Нового часу	Передумови та основні особливості філософії Нового часу. Емпіризм та раціоналізм. Філософія Ф. Бекона та Р. Декарта. Філософія доби Просвітництва (Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Л. Монтеск'є.	2
7	Західноєвропейська філософія доби Просвітництва	Особливості англійського Просвітництва. Дж. Локк («Два трактати про державне правління»). Ідея існування природних прав людини. Особливості німецького Просвітництва. Х. Вольф, І. Г. Гердер («Ідеї до філософії історії людства»). Проблема суспільного та історичного прогресу.	2
8	Філософська думка Києво-Руської держави	Роль християнства у становленні філософської думки Київської Русі. Поняття філософії у Києво-Руській культурі. Онтологічні та натурфілософські уявлення діячів культури Київської Русі. Гносеологічна проблематика. Розуміння людини. Морально-етичні уявлення.	2
9	Гуманістичні та реформаційні ідеї в філософській думці України (к. XV – XVII ст.)	Передренесанські ідеї. Ідеї неоплатонізму. «Ареопагітики» та ісихазм. Гурток українських книжників. Гуманістичні ідеї (Ю. Дрогобич, М. Русин, Ст. Оріховський). Острозький культурно-освітній центр. Полемісти. І. Вишенський. Братські школи.	2
10	Класична німецька філософія	Основні особливості німецької класичної філософії. Філософія І. Канта (гносеологія, етика). Філософія Г. Гегеля (абсолютний ідеалізм, діалектика). Філософія Й. Фіхте (науковчення, соціально-політичні ідеї).	4

		Філософія В. Шеллінга (філософія тотожності, естетика). Філософія Л. Феєрбаха (метафізичний матеріалізм, антропологія)	
11	Філософія марксизму	Переосмислення К. Марксом та Ф. Енгельсом філософської спадщини Гегеля та Фейєрбаха (ідеалістичної діалектики та антропологічного матеріалізму). Поєднання діалектики з матеріалізмом. Діалектико-матеріалістичне розуміння суспільства. Діалектика продуктивних сил та виробничих відносин. Базис та надбудова. Поняття суспільно-економічної формації. Економічний детермінізм. Вчення про класи. Соціальна революція. Теорія комунізму. Критика поглядів К. Маркса та Ф. Енгельса.	1
12	Ірраціоналізм	Основні особливості ірраціоналістичного філософського мислення. Філософія А. Шопенгауера. Філософія Ф. Ніцше (онтологія, проблема надлюдини, мораль панів та рабів)	2
13	Позитивізм та його історичні форми	Класичний позитивізм (філософія О. Конта та Г. Спенсера). Другий позитивізм (махізм, емпіріокритицизм). Неопозитивізм (філософія Л. Вітгенштейна, М. Шліка, Б. Рассела). Постпозитивізм. Філософські концепції К. Поппера, Т. Куна, І. Лакатоса, П. Феєрабенда, Ст. Тулміна)	1
14	Сучасна релігійна філософія. Екзистенціалізм	Філософія неотомізму (Е. Жильсон, Ж. Марітен). Християнський еволюціонізм Т. де Шардена. Філософія протистантизму. Німецький екзистенціалізм (М. Хайдеггер, К. Ясперс. Французський екзистенціалізм (Ж.-П. Сартр, А. Камю, Г. Марсель)	1
15	Інтуїтивізм А. Бергсона	Вчення про інтенсивність відчуттів. Час. Свобода волі. Пам'ять в її співвідношенні з часом. Творча еволюція. Роль інтуїції в осягненні сущого. Життя як цілісність, що відрізняється від матерії та духу. Життя людської свідомості. Інтуїція як самопізнання життя. Інтелект та інтуїція. Життя як «життєвий порив», як потік творчого формування. Ідея духовної енергії. Душа і тіло. Динамізм картини світу. Елітарна концепція творчості та культури. Вплив інтуїтивізму А. Бергсона на сучасну філософську думку.	2
16	Феноменологія Е. Гуссерля	Критика Е. Гуссерлям психологізму в логіці. Філософія як науковчення. Ідеальне та реальне. Інтерпретація істини. Феноменологічна філософія та метод. Феноменологічна редукція. Специфіка свідомості як об'єкту феноменологічного аналізу. «Потік свідомості» та «феномени».	2

		Інтенціональність. Криза європейського суспільства та науки. Поняття «життєвого світу».	
17	Герменевтика	Ідеї інтерпретації та розуміння. Ф. Шлейєрмахер: герменевтика як мистецтво розуміння чужої індивідуальності – «іншого». В. Дільтей: герменевтика як метод власної історичної інтерпретації. Поняття «життя», культурно-історичні реалії. Задача філософії: розуміння «життя» виходячи з неї самої. Метод «розуміння» і метод пояснення. Х. Гадамер: герменевтика як вчення про буття, онтологія, теорія пізнання.	2
18	Російська релігійна філософія II пол. XIX ст. В. Соловйов	Філософська система В. Соловйова. Бог як єдність сущого. Філософія позитивної всеєдності. Сущє (благо, істина, краса). Синтез філософського та богословського знання. Сенс світової історії. Моральний сенс особистості. Любов. Соборність.	2
19	Російська релігійна філософія I пол. XX ст. М.Бердяєв, П.Флоренський	М. Бердяєв: метафізика, гносеологія, історіософія, антропологія, етика. П. Флоренський: космологія, «конкретна метафізика». Єдина методологія дослідження конкретного матеріалу різних наук та мистецтв. Етика	2
20	Філософські аспекти психоаналізу	«Несвідоме» як центральне поняття психоаналізу. Психоаналітична модель психіки: «Воно» (несвідоме), «Я» (свідомість, «Его»), «Над-Я» («супер –Его», «Цензор»). Культурологічні ідеї З. Фрейда. Вплив психоаналізу на розвиток філософії та культури XX століття	2
21	Неофрейдизм	А. Адлер. Аналіз соціальної діяльності людини та самодіяльного характеру людського існування. К. Г. Юнг. Символічна природа підсвідомого. Вроджені психічні структури («архетипи»). Колективне підсвідоме. Проблема суперечливості людського існування. Е. Фромм: Психоаналіз та його соціальна спрямованість. Психоаналіз як історичний метод. Критика фрейдівського біологізму та панпсихізму. Філософсько-етична проблематика. «Гуманістично-спрямований психоаналіз». Свобода. Мистецтво любові	2
22	Філософія Г.Сковороди та П.Юркевича	Основні онтологічні та гносеологічні ідеї Г. Сковороди. Філософія «щастя» Г. Сковороди. Філософія «серця» П. Юркевича	2
23	Проблема буття в історії філософії	Вчення про буття Парменіда, Платона, Аристотеля. Онтологічний доказ буття Бога (філософія Середньовіччя). Новий час: «об'єктивація» поняття буття і розвиток суб'єктивістських концепцій буття.	1

		Р. Декарт: буття крізь призму рефлексивного аналізу свідомості, людського існування. Г. Ляйбніц: виведення поняття буття з внутрішнього досвіду людини. Дж. Берклі: «бути – значить бути у сприйнятті»	
24	Проблема буття в філософії ХХ ст.	Філософські концепції ХХ століття: буття як людське існування. В. Дільтей: дійсне буття – цілісне життя. М. Хайдеггер: проблема буття – проблема людського буття, межових основ людського існування. Жах перед ніщо як вираз загальнолюдського способу буття. М. Бердяєв: одухотворення буття (релігійний екзистенціалізм). Б. Рассел: зняття протиставлення об'єктивного та суб'єктивного існування в понятті «існування взагалі»	1
25	Сучасні наукові підходи до матерії та її будови	Матерія та її властивості. Фундаментальні взаємодії. Теплове випромінювання. Квантові уявлення. Досліди Резерфорда. Теорія Бора. Квантово-механічне обґрунтування Періодичного закону Менделєєва. Основні поняття ядерної фізики. Радіоактивність	1
26	Основні онтологічні категорії	Категорії: існування, буття, світ, субстанція, матерія, свідомість.	1
27	Суспільна свідомість та її форми	Сутність і життєвий смисл суспільної свідомості. Співвідношення між індивідуальною та суспільною свідомістю. Соціальна психологія та ідеологія. Політична свідомість. Правосвідомість. Моральна свідомість. Релігійна свідомість. Естетична свідомість. Наукова свідомість	1
28	Предмет логіки	Основні закони логіки. Поняття. Класифікація понять. Операції з поняттями. Співвідношення між змістом і обсягом понять. Судження. Умовивід. Різновиди умовиводів.	1
29	Філософська антропологія	Проблема антропосоціогенезу. Біологічне та соціальне в людині. Людина як космічна істота.	1
30	Свобода особистості	Свобода волі особистості. Індивідуальна свобода як фундамент суспільних цінностей (Ж.-П.Сартр). Діалектика свободи та необхідності в суспільному розвитку. Відчуження як соціальний феномен. Перспективи особистості	1
31	Політична організація суспільства	Поняття політичної організації суспільства. Складові частини політичної організації суспільства. Функції політичної організації. Сутність та головні ознаки держави, її регулятивні можливості. Перспективи держави. Тоталітаризм і права людини. Ідея справедливої Української держави М. Драгоманова	1

32	Культура та цивілізація	Поняття «культура» в історії філософії. Діяльнісний підхід до культури. Проблема культурного прогресу. Поняття «цивілізація». Поняття традиційного і техногенного суспільства. Основні цінності традиційного та техногенного суспільства. Культура і цивілізація сучасного світу. Перспективи цивілізаційного розвитку	1
33	Цінності. Структура цінностей.	Природа цінностей. Структура цінностей. Вищі духовні цінності. Потреба в ідеалі. Глобальні проблеми людства	1
34	Аксіологічні ідеї в історії філософії	Проблема цінностей в філософії античності, середньовіччя та Відродження. Цінності в інтерпретаціях філософів XVII – XIX століття. Сучасні аксіологічні теорії	2
35	Етика як галузь філософського знання	Етична думка доби античності та середньовіччя. Етика доби Відродження та Нового часу. Етичні ідеї філософів XIX – XX століття	2
36	Категорії етики	Історії етичних вчень. Мораль як форма суспільної та особистісної свідомості. Добро і зло. Сенс життя. Совість і сором. Щастя.	1
37	Основні етапи розвитку етичної думки	Антична та середньовічна етика. Етична думка доби Відродження та Нового часу. Етичні ідеї XIX – XX століть.	1
38	Поняття совісті і сорому	Совість як вияв моральної самосвідомості індивіда. Мислителі минулого про совість. Функції совісті. Поняття сорому.	1
39	Шлюб і сім'я	Історичні етапи розвитку шлюбу і сім'ї. Питання шлюбу і сім'ї в історії етики	1
40	Естетика та її категорії	Естетика як галузь філософського знання. Категорії естетичне. Прекрасне. Піднесене і нище. Трагічне та комічне.	1
41	Основні етапи розвитку естетичної думки	Антична та середньовічна естетика. Естетична думка доби Відродження та Нового часу. Естетичні ідеї XIX – XX століть	1
42	Естетична діяльність та її форми	Основні форми естетичної діяльності. Мистецтво як форма естетичної діяльності	1
43	Релігія у філософському вимірі	Сутність і походження релігії. Релігія як сфера духовної культури. Структура релігії. Роль релігії в житті суспільства	2
44	Історична генеза релігії	Племенні культури (магія, фетишизм, анімізм, тотемізм, землеробські культури, шаманізм). Ранні національні релігії. Пізні національні релігії.	2
44	Світові релігії. Християнство	Раннє християнство. Зміст віровчення. Християнство часів Вселенських Соборів. Перший розкол в християнстві. Особливості православного та католицького віровчення. Реформоване християнство (ранній та пізній протестантизм). Біблія як священна книга Християнства.	2
45	Буддизм	Зміст віровчення. Основні напрями	1

		буддизму (ламаїзм, дзен-буддизм)	
46	Іслам	Зміст віровчення. Коран – священна книга мусульман. Шаріат	1
47	Релігії в Україні	Традиційні релігії в Україні. Особливості українського православ'я. Нетрадиційні релігії в Україні (Церква уніфікації, Рух Харе Крішна, Церква сайєнтології, бахаїзм, Біле братство). Неоязичництво в Україні.	2
48	Філософський зміст поняття «свобода совісті»	Поняття «свобода совісті» як конституційно-правової категорії. Свобода совісті як право на свободу світогляду і віросповідання, свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої. Економіка, політика, демократія як соціальний фундамент свободи совісті.	2
49	Правове забезпечення свободи совісті в Україні	Особливості закону про свободу совісті та релігійні організації. Законодавчо закріплені умови для здійснення свободи совісті: політико-правові та ідеологічні.	2

6. Методи навчання

Реалізація навчально-виховних завдань потребує комплексного використання різноманітних методів навчання, які мають забезпечити взаємопов'язану та цілеспрямовану діяльність педагога й студентів. Методи навчання реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності. Вони мають забезпечити взаємозв'язок трьох компонентів: мотиваційного, організаційно-ділового і контрольного-оцінного. У першому випадку треба використовувати методи, спрямовані на формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності. У групі організаційно-ділового компонента виділяють методи організації і забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивний, дедуктивний, репродуктивний та пошукового характеру). Такі методи називають словесними, наочними і практичними. У групі контрольного-оцінного компонента визначають методи пов'язані з контролем за навчальною діяльністю студентів.

До словесних методів навчання належать: розповідь, пояснення, бесіда, лекція. Ці методи використовуються під час лекційних та семінарських занять з дисципліни «Соціологія».

Розповідь – це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання студентів до створення в уяві певного образу.

Пояснення — вербальний метод навчання, за допомогою якого педагог розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду студентів.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення уже наявних. З цього погляду виділяють два види бесіди: евристичну й репродуктивну. За місцем у навчальному процесі розрізняють вступну, поточну й підсумкову бесіди.

Лекція — це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно-пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації. При цьому варто зауважити, що ці методи можуть застосовуватися як прийоми реалізації вимог інших методів.

Демонстрація — це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлина, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Досить суттєвим у використанні наочних методів навчання є володіння технологією і техніки виготовлення й використання засобів демонстрації та ілюстрації. Особливої уваги потребує використання технічних засобів навчання, й зокрема комп'ютерної техніки. Зазначений метод відіграє значну роль в процесі організації самостійної роботи студентів.

Під час виконання самостійної роботи використовуються інтерактивні методи навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань). Окрім того з метою активізації розумової діяльності студентів застосовуються: проблемний виклад навчального матеріалу, частково-пошуковий метод.

Проблемний виклад передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу студентам у виділенні та «прийнятті» проблемного завдання, використанні словесних методів (лекцій, пояснення). Для активізації мисленнєвої діяльності студентів, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації.

Частково-пошуковий метод включає студентів у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для забезпечення

дієвості цього методу необхідно створити проблемну ситуацію і спонукати студентів до розуміння і «прийняття» пізнавального завдання, керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності студентів з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність студентів у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі.

7. Методи контролю

Контроль знань здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю (усного та письмового), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів, майбутніх фахівців, до навчально-пізнавальної діяльності. З метою об'єктивної перевірки знань на семінарських заняттях застосовуються наступні методи контролю знань: усне опитування, письмові контрольні роботи, тестовий контроль.

Самостійна робота перевіряється шляхом написання рефератів, тестів, а також усного опитування.

Для перевірки навчальних досягнень студентів пропонуються закриті тести (з однією правильною відповіддю, з кількома правильними відповідями, з однією неправильною відповіддю):

Варіант I.

1. *Емпіризм, це:*

- а) вчення про пізнання світу розумом;
- б) теорія суспільного розвитку;
- в) вчення про буття;
- г) філософія культури;
- д) вчення про пізнання світу через досвід.

2. *Ортодоксальні філософські школи Ст. Індії:*

- а) міманса;
- б) буддизм;
- в) вайшешика;
- г) конфуціанство;
- д) джайнізм.

3. *Принцип гедонізму був провідним у вченні:*

- а) Епікура;
- б) Сенеки;
- в) Анаксагора;
- г) Сократа;
- д) Діогена-кініка.

4. *Намагався синтезувати християнську віру і аристотелізм в епоху зрілої схоластики:*

- а) Альберт Великий;
- б) Августин Блаженний;

- в) Йоан Дунс Скот;
- г) Фома Аквінський;
- д) Вільям Оккам.

5. Працю *“Буття і ніщо”* написав:

- а) Іван Франко;
- б) Ж.-П. Сартр;
- в) Альбер Камю;
- г) Мартін Гайдеггер;
- д) Парменід.

8. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень (усна відповідь)

- F-1** Практично не знає науково-понятійного апарату. Володіння навчальним матеріалом на рівні розпізнавання. Не має конспектів з дисципліни. Не може користуватися підручниками, словниками та енциклопедіями, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Не має наукового уявлення про предмет і завдання курсу, або може дуже приблизно їх сформулювати, виходячи із знань, набутих в повсякденному житті.
- Fx - 2** Має слаборозвинені уявлення про термінологію. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Конспект з предмету складений безсистемно і фрагментарно. Не спроможний вибудувати логіку відповіді. Не може відповісти на питання без грубих помилок, намагається вгадати відповідь на конкретні запитання. Зовсім не обізнаний в першоджерелах. Не спроможний продуктивно використовувати допомогу викладача.
- E - 3** Самостійно відтворює деякі основні положення, викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Може в найбільш загальних моментах розкрити зміст основних понять і категорій. Для відтворення систематизованого навчального матеріалу потребує сторонньої допомоги. Письмові роботи безсистемні і непослідовні, позбавлені проблемності, збіднені на наукову термінологію. Часто припускається типових помилок, які, однак, при допомозі може виправити. Конспект складений формально, часто неохайно. Нерідко замість конспекту при відповідях користується ксерокопіями з підручників, які слабо або взагалі не опрацьовані. Зовсім не вивчає додаткову літературу, із першоджерелами ознайомлений поверхово. Матеріалом, що планується на самостійне опрацювання, практично не володіє.
- D - 3** Повною мірою відтворює матеріал, що викладений в рекомендованих підручниках. Додатковою літературою практично не користується, знання першоджерел не має системного характеру. При відповідях зорієнтований на репродуктивне відтворення матеріалу, а не його творче осмислення і засвоєння. В цілому вільно орієнтується в історико-філософських аспектах предмету, однак відчуває значні утруднення при розгляді теоретичних питань. При виправленні помилок, яких припускається при усних відповідях, потребує деякої допомоги викладача. Слабко уявляє, як можуть бути використані знання з предмету при вивченні інших дисциплін соціогуманітарного спрямування, у становленні фахово важливих рис особистості. Теми, що виносяться на самостійну роботу, опрацьовані поверхово.

- С-4** Досить вільно володіє матеріалом в обсязі робочої навчальної програми, чітко уявляє і може пояснити суть основних положень, понять і категорій. Має повні особисто написані конспекти з лекційних та семінарських занять, систематично вивчає теми, що виносяться на самостійне опрацювання, використовує їх матеріал при усних відповідях і написанні письмових контрольних робіт. Має конспект по всім першоджерелам, хоча не завжди достатній за обсягом та якістю для їх повноцінного вивчення. Відповідь побудована логічно, однак на семінарських заняттях часто звертається до конспектів. Не завжди може пояснити суть законспектованого матеріалу. При необхідності достатньо легко знаходить потрібний матеріал у конспекті, підручниках, довідковій літературі. Може виявляти зацікавленість до окремих проблем, публікацій в періодичних виданнях. Не завжди може показати актуальність проблем, що розглядаються в курсі навчальної дисципліни.
- В - 4** Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. При роботі на семінарських заняттях виявляє активність, здатність до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Досить ефективно використовує попередній матеріал, може на достатньому рівні здійснювати аналітико-синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє достатньо високою культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи. Однак в деяких темах може виявляти фрагментарність знання, неспроможність на високому рівні використовувати філософську методологію щодо розгляду і аналізу актуальних проблем розвитку людини та суспільства.
- А - 5** Чітко розуміє роль і значення курсу як специфічного наукового світогляду і як універсальної методології. Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. При роботі на семінарських заняттях виявляє активність, здатність до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Ефективно використовує попередній матеріал, може здійснювати аналітико-

синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє високою культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи, продуктивно аналізувати проблемні ситуації, що виникають в сучасному світі та країні. На семінарських заняттях відповідає вільно, конспекти та інші допоміжні матеріали використовує творчо. Письмові роботи мають чітко визначену логічну структуру і завершений характер, характеризуються гарним науковим стилем. Вільно використовує міжпредметні зв'язки, добре орієнтується в періодичній та монографічній літературі з предмету. Легко знаходить відповіді на нестандартні питання. Здатен переконливо обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію, на високому теоретичному рівні аналізувати соціальне значущі проблеми і процеси. Виявляє творчі здібності, схильність до самостійної науково-дослідницької роботи, що проявляється у прагненні приймати участь в наукових конференціях, проблемних групах тощо.

Критерії оцінювання навчальних досягнень (екзамен)

- F-1** Практично не знає науково-понятійного апарату. Володіння навчальним матеріалом на рівні розпізнавання. Не має конспектів з дисципліни. Не може користуватися підручниками, словниками та енциклопедіями, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Не має наукового уявлення про предмет і завдання курсу, або може дуже приблизно їх сформулювати, виходячи із знань, набутих в повсякденному житті.
- Fx - 2** Має слаборозвинені уявлення про термінологію. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Конспект з предмету складений безсистемно і фрагментарно. Не спроможний вибудувати логіку відповіді. Не може відповісти на питання без грубих помилок, намагається вгадати відповідь на конкретні запитання. Зовсім не обізнаний в першоджерелах. Не спроможний продуктивно використовувати допомогу викладача.
- E - 3** Самостійно відтворює деякі основні положення, викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Може в найбільш загальних моментах розкрити зміст основних понять і категорій. Для відтворення систематизованого навчального матеріалу потребує сторонньої допомоги. Письмові роботи безсистемні і непослідовні, позбавлені проблемності, збіднені на наукову термінологію. Часто припускається типових помилок, які, однак, при допомозі може виправити. Конспект складений формально, часто неохайно. Нерідко замість конспекту при відповідях користується ксерокопіями з підручників, які слабо або взагалі не опрацьовані. Зовсім не вивчає додаткову літературу, із першоджерелами ознайомлений поверхово. Матеріалом, що планується на самостійне опрацювання, практично не володіє.
- D - 3** Повною мірою відтворює матеріал, що викладений в рекомендованих підручниках. Додатковою літературою практично не користується, знання першоджерел не має системного характеру. При відповідях зорієнтований на репродуктивне відтворення матеріалу, а не його творче осмислення і засвоєння. В цілому вільно орієнтується в історико-філософських аспектах предмету, однак відчуває значні утруднення при розгляді теоретичних питань. При виправленні помилок, яких припускається при усних відповідях, потребує деякої допомоги викладача. Слабко уявляє, як можуть бути використані знання з предмету при вивченні інших дисциплін соціогуманітарного спрямування, у становленні фахово-важливих рис особистості. Теми, що виносяться на самостійну роботу, опрацьовані поверхово.

- С-4** Досить вільно володіє матеріалом в обсязі робочої навчальної програми, чітко уявляє і може пояснити суть основних положень, понять і категорій. Має повні особисто написані конспекти з лекційних та семінарських занять, систематично вивчає теми, що виносяться на самостійне опрацювання, використовує їх матеріал при усних відповідях і написанні письмових контрольних робіт. Має конспект по всім першоджерелам, хоча не завжди достатній за обсягом та якістю для їх повноцінного вивчення. Відповідь побудована логічно, однак на семінарських заняттях часто звертається до конспектів. Не завжди може пояснити суть законспектованого матеріалу. При необхідності достатньо легко знаходить потрібний матеріал у конспекті, підручниках, довідковій літературі. Може виявляти зацікавленість до окремих проблем, публікацій в періодичних виданнях. Не завжди може показати актуальність проблем, що розглядаються в курсі навчальної дисципліни.
- В - 4** Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. При роботі на семінарських заняттях виявляє активність, здатність до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Досить ефективно використовує попередній матеріал, може на достатньому рівні здійснювати аналітико-синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє достатньо високою культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи. Однак в деяких темах може виявляти фрагментарність знання, неспроможність на високому рівні використовувати філософську методологію щодо розгляду і аналізу актуальних проблем розвитку людини та суспільства.
- А - 5** Чітко розуміє роль і значення курсу як специфічного наукового світогляду і як універсальної методології. Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. При роботі на семінарських заняттях виявляє активність, здатність до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Ефективно використовує попередній матеріал, може здійснювати аналітико-синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє високою

культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи, продуктивно аналізувати проблемні ситуації, що виникають в сучасному світі та країні. На семінарських заняттях відповідає вільно, конспекти та інші допоміжні матеріали використовує творчо. Письмові роботи мають чітко визначену логічну структуру і завершений характер, характеризуються гарним науковим стилем. Вільно використовує міжпредметні зв'язки, добре орієнтується в періодичній та монографічній літературі з предмету. Легко знаходить відповіді на нестандартні питання. Здатен переконливо обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію, на високому теоретичному рівні аналізувати соціальне значущі проблеми і процеси. Виявляє творчі здібності, схильність до самостійної науково-дослідницької роботи, що проявляється у прагненні приймати участь в наукових конференціях, проблемних групах тощо.

**Критерії оцінювання
(письмові контрольні роботи)**

- F-1 Навчальним матеріалом не володіє. Не має теоретичного уявлення про предмет і завдання курсу.
- F-2 Навчальним матеріалом володіє на фрагментарному рівні. Не може відповісти на питання без грубих помилок, не обізнаний в першоджерелах. Логіка відповіді відсутня.
- E- 3 В письмовій відповіді відтворені лише деякі положення, викладені в основній навчальній літературі та лекційному матеріалі. Зміст основних понять та категорій розкриває в найбільш загальному вигляді. Не користується додатковою літературою, першоджерелами володіє дуже поверхово. Неспроможний чітко відповідати на питання.
- Д-3 В основному відтворює матеріал, викладений в основній навчальній літературі. Не використовує додаткову літературу. Переважає репродуктивне відтворення навчального матеріалу. У відповіді не вистачає творчого осмислення питань.
- С-4 В достатній мірі вільно володіє матеріалом в обсязі навчальної програми, здатний пояснити суть основних положень, понять та категорій. Однак стиль мислення має бути більш самостійним.
- В-4 Демонструє вільне володіння матеріалом згідно з програмою дисципліни, мислення є в достатній мірі самостійним. При відповіді використовує додаткову літературу, попередній матеріал. Однак в окремих питаннях може виявляти неспроможність на високому рівні використовувати наукову методологію.
- А-5 Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Виявляє здатність до самостійного мислення. Проявляє інтерес до проблем дисципліни, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань. Ефективно використовує попередній матеріал. Легко знаходить відповіді на нестандартні питання. Здатен переконливо обґрунтовувати свою світоглядну позицію. Виявляє творчі здібності, схильність до самостійної науково-дослідницької роботи.

**Критерії оцінювання
(тестові роботи)**

F-1 (незадовільно)	-	1-34 %
F-2 (незадовільно)	-	35-59%
E- 3 (задовільно)	-	60-63%
Д-3 (задовільно)	-	64-73%
С-4 (добре)	-	74-81%
В-4 (добре)	-	82-89%
А-5	-	90-100%

Критерії оцінювання навчальних досягнень

(реферати)

- F-1** Реферат не відповідає вимогам даного виду робіт. У змісті практично не висвітлені сутність питання зазначеної теми. Обсяг і оформлення не відповідають вимогам. План та список використаної літератури відсутній.
- Fх-2** Реферат не відповідає вимогам даного виду робіт. План та зміст поверхові, у тексті немає посилань на використані джерела, список літератури містить 1-2 найменування базових підручників. Висновки відсутні.
- E-3** У рефераті висвітлені деякі основні питання теми. Зміст розкривається недостатньо чітко і послідовно. Обсяг і оформлення слабо відповідають вимогам. Висновки є недостатньо глибокими.
- Д-3** Реферат в основному відповідає вимогам до змісту та оформлення. Не всі питання плану розкриті глибоко, чітко і послідовно. Список літератури достатній. Однак у викладенні матеріалу переважає репродуктивне відтворення. Студент слабо уявляє актуальність теми.
- С-4** У рефераті повною мірою відтворено навчальний матеріал із заданої теми. Відчувається вміння студента працювати з теоретичною літературою. Реферат містить чіткий план та достатній за обсягом список літератури. Тема опрацьована на достатньому рівні. У тексті основних розділів подекуди зберігаються стилістичні та логічні помилки.
- В-4** У рефераті висвітлені всі основні аспекти заданої теми. Студент демонструє вільне володіння навчальним матеріалом. Основні положення, поняття і категорії відтворені на достатньо високому рівні. Зауважень до оформлення немає. Реферат має чітко визначену структуру. Однак в одному з розділів може бути присутня фрагментарність знання, неспроможність на високому рівні використовувати наукову методологію щодо аналізу актуальних проблем дисципліни.
- А-5** Реферат відповідає всім вимогам даного виду робіт. Має чітко визначену структуру і завершений характер, характеризується науковим стилем. Містить посилання на новітні теоретичні джерела. Текст свідчить про творчі здібності студента, схильність до самостійної науково-дослідницької роботи.

9. Рекомендована література:

ОСНОВНА

1. Академічне релігієзнавство / За заг. наук. ред. А. М. Колодного. Київ: Світ знань, 2000. 862 с.
2. Александрова О. Філософія Середніх віків та доби Відродження: підручник для ВНЗ. Київ : Парапан, 2002. 172 с.
3. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій : у 2-х т. Т. 1. Київ : Генеза, 1996. 368 с.
4. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій : у 2-х т. Т. 2. Київ : Генеза, 2003. 317 с.
5. Бандурка О. М., Тягло О. В. Курс логіки. Підручник. Київ : Літера ЛТД, 2002. 160 с.
6. Блощинська В. А. Етика. Практикум. Київ : ЦУЛ, 2005. 248 с.
7. Бойченко І. В. Філософія історії. Київ: Знання, 2010. 724 с.
8. Бушман І. О. Естетика: навч. посіб. Суми : Вид-во СУМДУ, 2005. 141 с.
9. Воронюк О. Л. Основи філософських знань: навч.–метод. посіб. Київ : Медицина, 2018. 120с.
10. Воронюк О. Л. Філософія: Підручник. Київ : Медицина, 2018. 216 с.
11. Габріелян О. А., Кальной І. І., Цветков О. П. Філософія історії: підручник. Київ : Академвидав, 2010. 216 с.
12. Горський В. С. Нариси з історії філософської культури Київської Русі. Київ : Наук. думка, 1993. 164 с.
13. Горський В. С., Кислюк К. В. Історія української філософії. Київ : Либідь, 2004. 488 с.
14. Губар О. М. Філософія: інтерактивний курс лекцій: Навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 416 с.
15. Губерський Л. Філософія. Харків : Фоліо, 2017. 624 с.
16. Докаш В. І. Загальне релігієзнавство: підручник. Чернівці : Наші книги, 2012. 784 с.
17. Жеребкін В. Є. Логіка: Підручник. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2003. 255 с.
18. Історія філософії: Підручник / за ред. В. І. Ярошовця. Київ : Вид. ПАРАПАН, 2002. 774 с.
19. Калінін Ю. А., Харьковщенко Є. А. Релігієзнавство: Підручник. Київ : Наукова думка, 2000. 352 с.
20. Киричок О. Б. Філософія: Підручник. Полтава : ПДАА, 2010. 381 с.
21. Кислюк К. В., Кучер О. М. Релігієзнавство: Підручник. Київ : Кондор, 2004. 646 с.
22. Колодний А. М. Основи релігієзнавства. Курс лекцій. Дрогобич : Коло, 2006. 168 с.

23. Конверський А. С. Сучасна логіка (класична та некласична): Підручник. Київ : ЦУЛ, 2018. 294 с.
24. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник. Київ : Книга, 2005. 528 с.
25. Кривуля О. М. Філософія: Навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В. М. Каразіна, 2010. 592 с.
26. Левчук Л. Т. Естетика. Підручник. Київ : ЦУЛ, 2019. 520 с.
27. Лешан В. Ю Основи релігієзнавства: Підручник. Чернівці : Рута, 2005. 304 с.
28. Лубський В. І. Релігієзнавство: підручник. Київ : ЦУЛ, 2018. 448 с.
29. Лузан А. О. Вступ до філософії. Київ : ЦУЛ, 2013. 136 с.
30. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій: Навч. посібник. Київ : Либідь, 2006. 384 с.
31. Огородник І. В., Огородник В. В. Історія філософської думки в Україні : Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 1999. 316 с.
32. Пазенок В. С. Філософія: Підручник. Київ : Академія, 2007. 280 с.
33. Панченко В. І. Етика та естетика. Навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2019. 432 с.
34. Пашук А. І Нариси з історії філософії середніх віків: Підручник. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 712 с.
35. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій: Навч. посіб. Львів, 2005. 506 с.
36. Подольська Є. А. Філософія. Підручник. Київ : Фірма «Інкос», Центр навч. літератури, 2006. 704 с.
37. Політична філософія / за ред. Є. М. Суліми. Київ : Знання, 2006. 799 с.
38. Релігієзнавство: історія та теорія релігії: підручник / за заг. ред. О. М. Єременка, О. О. Смоліної. Сєвєродонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. 268 с.
39. Рижак Л. Філософія. Львів : Вид-во Львів. ун-ту ім. Івана Франка, 2013. 650 с.
40. Ряшко В. Логіка. Київ : ЦУЛ, 2019. 328 с.
41. Саух П. Ю. Філософія: підручник для ВНЗ. Київ : ЦНЛ, 2003. 256 с.
42. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки та техніки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 306 с.
43. Сидоренко О. П. Релігієзнавство: Підручник. К. : Знання, 2008. 470 с.
44. Тофтул М. Г. Етика: Підручник. Київ : Академія, 2005. 416 с.
45. Тофтул М. Г. Логіка: Підручник. Київ : Академія, 2008. 400 с.
46. Філософія: Навч. посіб. / за ред. І. Ф. Надольного. Київ : Вікар, 2006. 455 с.
47. Філософія: підручник / ред. : М. І. Горлач, В. Г. Кремень, В. К. Рибалка. Харків : Консум, 2000. 672 с.

48. Філософія: Підручник / за ред. О. П. Сидоренко. Київ : Знання, 2010. 414 с.
49. Філософія. Світ людини. Курс лекцій / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов. Київ : Либідь, 2004. 432 с.
50. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика. Підручник. Київ : ЦУЛ, 2017. 400 с.
51. Черній А. М. Релігієзнавство: Підручник. Київ : Академвидав, 2008. 400 с.
52. Щерба С. П. Філософія: Підручник. Київ : Кондор, 2007. 452 с.
53. Юрій М. Ф. Етика: Навч. посіб. К. : Дакор, 2008. 320 с.
54. Яроцький П. Л. Релігієзнавство: Навч. посіб. Київ : Кондор, 2004. 308 с.
55. Ящук Т. І. Філософія історії. Київ : Либідь, 2004. 536 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Адо П. Що таке антична філософія? Київ : Новий акрополь, 2014. 428 с.
2. Адо П. Покривало Ізиди. Нариси історії ідеї Природи. Київ : Новий акрополь, 2016. 470 с.
3. Балтер-Боудон Т. 50 видатних творів. Філософія. Київ : КМ-БУКС, 2019. 456 с.
4. Богдановський І. В., Льовкіна О. Г. Логіка: опорний конспект лекцій. Київ : МАУП, 2004. 168 с.
5. Вдовіна О., Горський В., Завгородній Ю., Киричок О. Давньоруські любомудри. Київ : ВД «КМ Академія», 2004. 304 с.
6. Галіченко М. В. Внесок протестантизму у становлення і розвиток екуменізму. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реформація: історичний та сучасний контекст»*. Херсон, 2017. С. 80-85
7. Галіченко М. В. Екуменічна діяльність протестантських церков на Херсонщині. *Людина, яка реформує та реформується. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 500-літтю Реформації [тези оповідей та виступів]* Від. ред. Волобуєва С. В. Київ : НТУ, 2017. С. 11 – 12.
8. Галіченко М. В. Методичні вказівки і рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Філософія». Херсон, 2018. 69 с.
9. Галіченко М. В. , Поліщук І. Є. Проблема застосування синергетичної методології в соціально-гуманітарних науках. *Південний архів. Сер. : Істор. науки*. Херсон, 2010. Вип. 31-32. С. 26-34.
10. Галіченко М. В. Розвиток міжцерковних відносин на Херсонщині (1991-2006 рр.) *Південний архів. Сер. : Істор. науки*. Херсон, 2007. Вип. 26. С. 258-262.

11. Гатальська С. М. Філософія культури. Київ : Либідь, 2005. 328 с.
12. Горський В. С., Стратій Я. М., Тихолаз А. Г., Ткачук М. Л. Київ в історії філософії України. Київ : ВД «КМ Academia»; «Пульсари», 2000. 264 с.
13. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів усіх спеціальностей. Ч. 1. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 120 с.
14. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів усіх спеціальностей. Ч. 2. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 84 с.
15. Гусев В. І. Вступ до метафізики: навч. посіб. Київ : Либідь, 2004. 488 с.
16. Гусев В. І. Історія західноєвропейської філософії XV – XVII ст. Київ : Либідь, 2000. 368 с.
17. Індійська філософія. Посіб. / за ред. Т. Кононенко. Харків : Фоліо, 2019. 144 с.
18. Історія філософії: Словник / Заг. ред. В. Ярошовця. Київ : Знання України, 2005. 1200 с.
19. Історія філософії в термінах : навч. посіб. / А. І. Абдула, Н. П. Козаченко, О. П. Панафідіна. Кривий Ріг : Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2013. 175 с.
20. Карівець І. В. Сутність філософії, або чому ненавидять філософію *Гуманітарні візії*. Львів, 2017. №1 (5). С. 81 – 85.
21. Квіт С. М. Основи герменевтики: конспект лекцій. Київ, 1999. 123 с.
22. Квіт С. М. Основи герменевтики: навч. посіб. Київ : ВД «КМ Академія», 2003. 191 с.
23. Колінгвуд Робін Дж. Ідея історії / Робін Дж. Колінгвуд ; Пер. з англ. О. Мокровольський. Київ : Основи, 1996. 615 с.
24. Кралюк П. М., Шкрібляк М. В. Історія релігієзнавства в Україні. Київ : ЦУЛ, 2019. 160 с.
25. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
26. Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2000. 472 с.
27. Малахов В. А. Етика спілкування: навч. посіб. Київ : Либідь, 2006. 400 с.
28. Орендарчук Г. О. Основи логіки: Посібник. Тернопіль : Астон, 2001. 155 с.
29. Петрушенко В. Л. Епістемологія як філософська теорія знання. Львів : Вид-во Держ. ун-ту «Львів. політехніка», 2000. 296 с.
30. Петрушенко В. Л. Етика та естетика: навч. посіб. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2006. 251 с.
31. Петрушенко В. Л. Філософія знання: онтологія, епістемологія, аксіологія: Монографія. Львів : Ахілл, 2005. 320 с.

32. Поліщук І. Є., Галіченко М. В. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів усіх спеціальностей. Херсон : Айлант, 2009. 76 с.
33. Поліщук І. Є., Галіченко М. В. Проблема української автокефалії : сучасний стан та шляхи вирішення. *Південний архів. Сер. : Істор. науки.* Херсон, 2009. Вип. 30. С. 108-114.
34. Попович М. В., Кримський С. Б., Йолон П. Ф. Теорія смислу в гуманітарних дослідженнях та інтенціональні моделі в точних науках. Київ : Наукова думка, 2012. 456 с.
35. Рассел Б. Історія західної філософії. Київ : Основи, 1995. 759 с.
36. Рафальський О. О. Україна як цивілізаційний феномен / О. О. Рафальський. Київ : Бланк-Прес, 2010. 253 с.
37. Рубанець О. Філософські проблеми наукового пізнання. Київ : Університетська книга, 2019. 229 с.
38. Світ мудрості. Хрестоматія з філософії: навч. посіб. / Орендарчук Г., Шумка М. Тернопіль : Астон, 2004. 256 с.
39. Сінельнікова М. В. Деонтична етика І. Канта. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць.* Вип. 139 (12). Ч. 2. Філософські науки, 2018. С. 7 – 11.
40. Сковорода Григорій: образ мислителя / Упоряд. : В. М. Нічик, В. Є. Бишовець, Я. М. Стратій. Київ : [б. и.], 1997. 453 с.
41. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посіб. / [Упоряд. В. Лях]. Київ : Либідь, 1996. 384 с.
42. Українська філософія в іменах: Навч. посіб. / І. Огороднік, М. Русин. Київ : Либідь, 1997. 328 с.
43. Українські гуманісти епохи Відродження (Антологія): У 2 т. / Упоряд. В. Литвинов. Київ : Наук. думка, 1995. 594 с.
44. Ушкалов Л. Сковорода та інші: Причинки до історії української літератури. Київ : Факт, 2007. 552 с.
45. Філософія ХХ – ХХІ століть : Імена : Біографічний словник. / Укладач Ю. В. Омельченко. Київ : Фенікс, 2011. 212 с.
46. Філософія науки: підручник / за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
47. Філософський енциклопедичний словник / В. Шинкарук та ін.; Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
48. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 396 с.
49. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Монографія. Київ : ЦУЛ, 2019. 394 с.

50. Читанка з історії філософії. У 6-ти кн. Кн. 1: Філософія Стародавнього світу. / за ред. Г. І. Волинки. Київ : Довіра, 1992. 203 с.
51. Читанка з історії філософії. У 6 кн. Кн.6.: Зарубіжна філософія ХХ століття / за ред. Г. І. Волинки. Київ : Довіра, 1993. 239 с.
52. Шугаєва Л. М. Релігії світу / Л. М. Шугаєва. – К. : Академвидав, 2011. – 256 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Завдання для самостійної роботи студентів з дисципліни «Філософія» : Метод. рекомендації [Електронний ресурс]. Херсон, 2016. 163 с. URL : <http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/2042>
2. Галіченко М. В. Методичні вказівки і рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Філософія та методологія науки» : Метод. рекомендації [Електронний ресурс] / М. В. Галіченко, І. Є. Поліщук. – Херсон, 2015. – 87 с. URL : <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/1573>
3. Гапон Н. П. Філософія постструктуралізму Ж. Дельоза: перспективи теоретизування про гендер. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 16. С. 19 – 21. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2017_16_8
4. Гордійчук О. О. Сутність та роль філософії в сучасних умовах. *Українська полоністика*. 2015. № 12. С. 11 – 18. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/20972>
5. Гришанов І. В. Філософія : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Херсон, 2019. 272 с. URL : <http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/9116>
6. Загрійчук І. Д. Філософія як спосіб розв'язання протиріч буденної свідомості *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка* 2013. № 72. С. 16 – 20. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/10632>
7. Лактіонова А. Філософська антропологія і філософія культури: перспектива сучасної практичної філософії як філософії дії. *Філософська думка*. 2013. № 5. С. 73 – 80. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2013_5_11.
8. Немцева Н. В. Принципи біомедичної етики та її соціально-психологічні реалії в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка* 2016. № 1. С. 90 – 95. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/21701>

9. Ношин Я. І. Етика Емануеля Левінаса як «перша філософія». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка* (78). 2015. № 78. С. 32 – 40. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/17387>
10. Підскальна О. М. Мультикультуралізм як філософська концепція. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. № 1. С. 113 – 120. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/21705>
11. Поліщук І. Є. Відкрите суспільство та його «вороги» К. Поппера : теоретичні здобутки та виховний потенціал [Електронний ресурс]. *Духовна культура української молоді : реальний стан та перспективи розвитку. Зб. наук. статей*. Херсон, 2015. С. 50-55. URL : <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/1578>
12. Поліщук, О. П. Етос та естезис неомythos у сучасному інформаційному просторі (до проблеми змісту естетичної інформації). *Мандрівець*. 2015. № 6. С. 59 – 62. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/29303>
13. Поліщук І. Є., Галіченко М. В. Філософія для не філософів (до питання філософсько-методологічної підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії (PhD) в сучасному університеті). *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. Херсон, 2018. Вип. 85. С. 144–149. URL : <http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/9339>
14. Пролеєв С. Філософські компетентності: якими їм бути? *Філософія освіти*. 2016. № 2. С. 88 – 96. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2016_2_9.
15. Сабадуха В. О. Онтологія як філософська наука про достатні підстави людського буття. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014 №75. С. 25 – 31. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/13581>
16. Сардак О. В. ЛЮДВИГ ВІТГЕНШТЕЙН І ЙОГО «МОВНІ ІГРИ». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. № 71. С. 270 – 272. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/10356>
17. Саух П. Ю. Філософія: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДПУ. 2003. 254 с. URL : http://eprints.zu.edu.ua/20184/1/Saukh_Filosofija.pdf
18. Саух Ю. П. Особливості буддизму як транснаціональної філософсько-світоглядної системи. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. № 30. С. 7 – 12. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/1224>
19. Тофтул М. Г. Етика особистісних стосунків. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. № 78. С. 20 – 23. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/17379>
20. Тофтул М. Г. Естетичне відношення людини до дійсності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. № 82. С. 133 – 136. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/21708>

21. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2014. 416 с. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/11783>

Першоджерела

- Аристотель. Поетика. Харків : Фоліо, 2018. 154 с.
- Бергсон А. Творча еволюція. Київ : Вид-во Жупанського, 2010. 318 с.
- Боецій. Розрада від філософії. Львів : Априорі, 2019. 208 с.
- Вольтер. Кандід, або Оптимізм. Харків : Фоліо, 2017. 128 с.
- Гегель Г. В. Ф. Феноменологія духу. Харків : Фоліо, 2019. 476 с.
- Кант І. Пролегомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. Харків : Фоліо, 2018. 284 с.
- Луцій Анней Сенека. Моральні листи до Луцілія. Львів : Априорі, 2017. 552 с.
- Марк Тулій Цицерон. Про закони. Про державу. Про природу богів. Львів : Априорі, 2019. 392 с.
- Монтень М. Проби. Харків : Фоліо, 2012. 443 с.
- Нора К., Вітторіо Гьосле. Кав'ярня мертвих філософів. Філософське листування для дітей та дорослих. Київ : Новий акрополь, 2019. 256 с.
- Платон. Апологія Сократа. Діалоги. Харків : Фоліо, 2017. 405 с.
- Руссо Ж.-Ж. Вибрані трактати. Харків : Фоліо, 2018. 608 с.
- Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. Харків : Фоліо, 2018. 416 с.